

آینده پژوهی و مطالعه تطبیقی موقعیت هوش مصنوعی در عدالت کیفری ایران و امارات متحده عربی در افق ۱۴۱۴

مرتضی رجا قمی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۰

چکیده

در بررسی آینده پژوهی ۱۴۱۴ یکی از مسائل بسیار پرکاربرد و مطلوب را باید موقعیت هوش مصنوعی ناشی از فناوری‌های نوین در عدالت کیفری و نقش و جایگاه آن در اجرای بهتر عدالت کیفری در کشورهای ایران و امارات در جهت حفظ و حمایت از حقوق شهروندان و متهمان دانست. مطالعه تطبیقی موقعیت هوش مصنوعی در عدالت کیفری ایران و امارات متحده عربی به روش نظری و با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و فیش برداری از منابع تحقیق انجام گرفت. برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های کلان پیشرفت، نقش و جایگاه آینده پژوهی و چشم‌انداز و چالش‌های پیش روی از جمله بومی‌سازی، فرهنگ‌سازی، بهره‌برداری مناسب از جمله اهداف دو کشور ایران و امارات است که هوش مصنوعی می‌تواند نقش تأثیرگذاری بر فرآیند دادرسی کیفری و اقدامات مرتبط با نظام کیفری ایفاء نماید. هوش مصنوعی را می‌توان دانش و تکنولوژی نوین، پویا و آینده‌نگر دانست که در مراحل مختلف دادرسی در جهت تحقق بهتر عدالت کیفری بکار گرفته شود و با توجه به مزایایی متعدد از جمله سرعت، تحلیل دقیق، کمک به قضات و طرفین دادرسی، کمک به پیش بینی تمهیدات، سیاست‌گذاری‌ها و راهبردهای مختلف از جمله سرعت و تسهیل دادرسی کیفری، کمک به تحقیقات مقدماتی، آموزش در زمینه آشنایی با حقوق دادرسی و شهروندی، کمک به کنترل و پیشگیری از ارتکاب جرایم و کمک به ایجاد و گسترش امنیت اجتماعی، شهری و محیطی مورد استفاده قرار گیرد. در واقع هوش مصنوعی را می‌توان راهبرد و برنامه‌ای بلند مدت در دو نظام کیفری ایران و امارات دانست تا بتوان یک سازوکار مطلوب، پیشرو و هدفمند را در رابطه با عدالت کیفری و ایجاد سازوکاری مناسب و آینده‌نگر در اجرای بهتر اهداف و سیاست‌گذاری‌های نظام کیفری و غیر کیفری دو کشور دانست.

کلید واژه‌ها: هوش مصنوعی، عدالت کیفری، دادرسی، امارات، ایران.

استناد فارسی (شیوهی APA، ویرایش ششم، ۲۰۱۰؛ شیوهی APSA)

رجا قمی، مرتضی (تابستان ۱۴۰۳). «آینده‌پژوهی و مطالعه تطبیقی موقعیت هوش مصنوعی در عدالت کیفری ایران و امارات متحده عربی در افق ۱۴۱۴». پژوهشنامه تاریخ، سیاست و رسانه، سال هفتم، شماره ۲، پیاپی ۲۶، صص ۱۰۷-۱۳۰.

^۱ دانشجوی دکتری فلسفه حقوق دانشگاه سلینوس، بولونیا، ایتالیا. ایمیل: Rajaghomimorteza@gmail.com

کپی‌رایت © ۲۰۱۰، ایسک (اندیشکده مطالعات راهبردی کریمه شیراز). این متن، مقاله‌ای برای دسترسی آزاد است که با توجه به استاندارد بین‌المللی CCA (Creative Commons Attribution) نسخه 4.0 توزیع شده است و به دیگران اجازه می‌دهد این اثر را بازرگی کنند، آن را با دیگران به اشتراک بگذارند و مطالب را اقتباس کنند.

۱. مقدمه

توسعه و پیشرفت جامعه بشری زمینه‌ساز فناوری‌ها و تکنولوژی‌های نوینی را فراهم آورده است که سبب موضوعات جدید و به روزی مورد توجه محققان و پژوهشگران داخلی و خارجی قرار گیرد. به‌عنوان شاخه‌ای از فناوری‌ها و تکنولوژی‌های نوین، هوش مصنوعی امروزه بسیار مورد توجه قرار گرفته است و با توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد و اشتراکی آن با سایر فناوری‌های نوین و کاربردها و کارکردهای متعدد آن خصوصاً در نظام‌های حقوقی، از سوی بسیاری از کشورها به خصوص کشورهای خاورمیانه مانند امارات متحده عربی سرمایه‌گذاری‌های بزرگ و بلندمدت و برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های متعددی اداری، مدیریتی و اجرایی و نیز قانونگذاری در مورد آن صورت گرفته است و به‌نوعی می‌توان این کشور را منطقه پیشرو در زمینه بهره‌گیری و کاربرد هوش مصنوعی به خصوص در نظام کیفری و فرآیند دادرسی کیفری دانست.

همچنین در نظام حقوقی ایران طی پنج سال اخیر با تصویب قوانین مختلف توسعه‌ای و تمایل قانونگذار و قوه قضاییه به الکترونیکی‌سازی فرآیند دادرسی، گام‌های مختلف و متعددی در زمینه بهره‌گیری از فناوری‌های نوین صورت گرفته که در موضوع هوش مصنوعی ایران در مراحل و گام‌های اولیه برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری قرار دارد. به همین دلیل مقایسه و تطبیق کاربرد و جایگاه هوش مصنوعی در دو نظام حقوقی اسلامی با وجود تفاوت‌های نظام حقوقی و کیفری، جرم‌انگاری، مجازات و برنامه‌ریزی، هدف‌گذاری و سیاست‌گذاری و... کمک نماید تا نقش، کارکردها و موقعیت هوش مصنوعی را بهتر مورد شناسایی قرار داد.

هوش مصنوعی در سال‌های اخیر به عنوان پیشرفته‌ترین ساخته بشر با توسعه روزافزون خود، زندگی انسان را به نحوی به خود وابسته ساخته که قادر است فعالیت‌های گوناگونی را که تا به امروز تنها توسط انسان‌ها انجام می‌گرفت، عهده‌دار گردد. این سیستم‌ها که بنا به نظر غالب می‌توانند تفکر و عملکردی مشابه انسان داشته باشند، مسائل بحث‌برانگیزی را در حوزه علوم انسانی بویژه حقوق مطرح کرده‌اند (خادمی شومستی، ۱۳۹۸: ۱). در تحقیق به بررسی دو نظام حقوقی ایران و امارات متحده عربی در رابطه با موقعیت هوش مصنوعی در عدالت کیفری این دو کشور پرداخته می‌شود. روش انجام این تحقیق به صورت نظری می‌باشد و تحقیق با بهره‌گیری از تحلیل، توصیف و تطبیق منابع مختلف داخلی و خارجی تحقیق از جمله مطالعات انجام شده از طریق مطالعه، جمع‌آوری و فیش‌برداری کتاب‌ها، مقالات و پایان‌نامه‌ها و... پرداخته می‌شود. هدف از انجام این تحقیق پاسخگویی به سوالاتی مانند کاربرد هوش مصنوعی چه تاثیری بر فرآیند دادرسی کیفری در ایران و امارات دارد؟ هوش مصنوعی چگونه می‌تواند سبب تحول در عدالت کیفری و احقاق حقوق شهروندان شود؟ مهمترین مزایایی کاربرد هوش مصنوعی در رابطه با عدالت کیفری چیست؟ می‌باشد و به عنوان هدف اصلی در پاسخگویی به سوالات فوق‌الذکر به تجزیه و تحلیل اصلاحات و مفاهیم اصلی تحقیق و نیز نقش و جایگاه هوش مصنوعی و سپس کاربردها و کارکردهای مزایایی

هوش مصنوعی در برقراری عدالت کیفری پرداخته خواهد شد و به عنوان هدف فرعی به بررسی و تحلیل چالش‌ها و معضلات بهره‌گیری از هوش مصنوعی پرداخته خواهد شد. طبق تخمین‌ها امارات متحده عربی در سال ۲۰۳۰ در میان کشورهای غرب آسیا دارای بیشترین رشد در صنعت هوش مصنوعی و بیشترین میزان تأثیر این صنعت بر تولید ناخالص داخلی باشد (جابری، ۱۳۹۸: ۱).

اهمیت اصلی توجه به هوش مصنوعی به این دلیل است که سرمایه‌گذاری رو به رشد امارات متحده عربی در فناوری‌های هوش مصنوعی و تأثیر بالقوه آن بر چشم‌انداز امنیتی خاورمیانه با اهمیت ژئوپلیتیکی خاورمیانه بوده، که درک مفاهیم پیشرفت هوش مصنوعی در زمینه امنیت منطقه را ضروری می‌نماید. یافته‌های برخی محققان به درک عمیق‌تر خطرات و فرصت‌های بالقوه مرتبط با پیشرفت‌های هوش مصنوعی در منطقه کمک می‌کند و بحث‌ها را در مورد تلاش‌های مشترک برای ارتقای امنیت منطقه‌ای تقویت می‌کند. دلیل این امر این است که امارات به عنوان بازیگران مهمی در چشم‌انداز جهانی هوش مصنوعی ظاهر شده‌است. این کشور سرمایه‌گذاری قابل توجهی در تحقیق، توسعه و پیاده‌سازی هوش مصنوعی در بخش‌های مختلف مانند فرآیند دادرسی، پیشگیری از جرایم، شناسایی تخلفات و جرایم و برقراری امنیت شهری و اجتماعی انجام داده است و بر این اساس به نظر می‌رسد موازنه قدرت در آینده نه چندان دور با حرکت کشورهای خاورمیانه‌ای از جمله عربستان و امارات به سمت فناوری‌های جدید هوش مصنوعی تغییر خواهد کرد و این مهم موجب تشدید رقابت قدرت‌های منطقه‌ای و تکاپوی کسب و افزایش قدرت در آینده دنبال خواهند کرد، احتمالاً تأثیرات چشمگیری بر ماهیت امنیت منطقه خاورمیانه خواهد داشت (عبد، ۱۴۰۲). ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای پرجمعیت و دارا بودن سیستم دادرسی منحصر به فرد و نیز اراده قانونگذار بر اجرای بهتر عدالت کیفری، متأثر از توسعه‌های روز افزون، تمایل فراوانی به بهره‌گیری از هوش مصنوعی دارد، که البته بهره‌گیری از این نوع هوش، متفاوت از بهره‌گیری از فناوری‌های نوین مانند اینترنت و رایانه است. زیرا افزایش عدالت و شفافیت در فرآیند قضایی نه تنها به منافع افراد متهم و قربانیان جنایات، بلکه به منافع جامعه به طور کلی نیز خدمت می‌کند و به حفظ امنیت و استقرار نظم و نسبت‌های سالم در جامعه کمک می‌کند (معتمد، ۱۴۰۲) به همین دلیل در این تحقیق به تطبیق و بررسی موقعیت هوش مصنوعی در برقرار عدالت کیفری در دو کشور ایران و امارات متحده عربی پرداخته خواهد شد.

۲. پیشینه تحقیق

تحقیقات متعدد و متفاوتی در زمینه هوش مصنوعی توسط محققان مختلف صورت گرفته است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌گردد.

- پیشرفت‌های تکنولوژی، تغییرات در سبک زندگی و نیازهای انسان، ما را به استفاده از روش‌های و ابزارهای جدید در معماری سوق می‌دهد. یکی از این ابزارها هوش مصنوعی است که تاثیر بزرگی در زندگی انسان‌ها داشته و طراحی را نیز تحت تاثیر خود قرار داده است. هوش مصنوعی از داده‌ها برای دستیابی به اهداف و انجام وظایف، استفاده و تفسیر آنها را ممکن می‌سازد. هوش مصنوعی می‌تواند به معماران کمک کند تا سریع‌تر طراحی کنند و مشکلات را بهبود دهند (پناهی و میرزایی، ۱۴۰۲: ۱).

- امروزه هوش مصنوعی تمام ابعاد زندگی بشر را تحت‌الشعاع قرار داده است. گستردگی موارد کاربرد هوش مصنوعی و تماس سهل مردم با آن، نظام حقوقی را با معضلات حقوقی جدیدی مواجه می‌کند که سابقاً مطرح نبوده‌اند. از آن جمله امکان اعطای شخصیت حقوقی به هوش مصنوعی است. به وجود آمدن شرایط لازم برای جبران خسارات ناشی از تصمیمات و اعمال هوش مصنوعی و فراهم شدن امکان معامله مستقیم توسط آن و مانع‌زدایی برای پیشرفت در این حوزه، نیاز به اعتبارکردن شخصیت برای هوش مصنوعی را به وجود آورده است (ذوالقدر، ۱۴۰۲: ۱).

- هوش مصنوعی را می‌توان ابزاری معرفی کرد که با به‌کارگیری و ترکیب داده‌های از پیش تعیین شده، آثار جدیدی می‌آفریند. اختراعات هوش مصنوعی می‌تواند معیارهای ثبت اختراع در قانون ایران و سایر کشورها را برآورده سازد. همانطور که قانون ثبت اختراع، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران در ماده ۲ مقرر کرده، یک اختراع زمانی قابل ثبت است که جدید و حاوی یک ابتکار جدید باشد و نیز قابلیت صنعتی داشته باشد. از سوی دیگر، به نظر می‌رسد اختراعات هوش مصنوعی با توجه به شواهد موجود، بتواند معیارهای دریافت حق اختراع را مطابق قانون ایران برآورده سازد. مطابق ظاهر نظام ثبت اختراع فعلی به دلیل اینکه مخترع باید یک شخص طبیعی باشد، نمی‌تواند هوش مصنوعی را به عنوان مخترع شناسایی کرد؛ در حالی که در سال‌های اخیر تعداد زیادی هوش مصنوعی مخترع ایجاد شده که دست به اختراعات بی‌شماری زده‌اند، که می‌تواند یک چالش برای نظام فعلی ثبت اختراع باشد (داودی‌فر، ۱۴۰۰: ۱).

- امروزه هوش مصنوعی در کالبد ربات‌های ساخت بشر دمیده شده و نقش ربات‌ها با کاربردهای مختلف نظامی، درمانی و غیره در زندگی انسان‌ها رو به افزایش است. همین مسئله سبب شده تا مسائل و مشکلاتی در حوزه حقوق کیفری کشورها به‌وجود آید. علی‌رغم وجود شباهت‌ها و تفاوت‌ها میان اصول حاکم بر مسئولیت کیفری در اسلام و کشورهای مورد مطالعه، نمی‌توان میانی مسئولیت کیفری سنتی را به هوش مصنوعی تسری داد. زیرا هوش مصنوعی قابلیت درک اعمال خود و نتایج آن را ندارد، لذا اخلاقاً و قانوناً نمی‌توان آن را مجازات کرد. ضمن اینکه هوش مصنوعی درکی نسبت به مفهوم مجازات نیز ندارد؛ لذا می‌بایست در جرایم ارتكابی توسط آنها با توجه به شرایط جرم، سازنده، برنامه‌ریز یا مالک را مسئول دانست و مجازات کرد (عزازاده و انصاری، ۱۳۹۸: ۵۷).

۳. مبانی نظری

هوش مصنوعی یکی از رشته‌های علوم کامپیوتری است که به مطالعه و توسعه‌ی دستگاه‌های هوشمند می‌پردازد و از طریق طراحی الگوریتم، ماشین‌ها را قادر می‌سازد تا به ادراک و استنتاج اطلاعات بپردازد. ورود هوش مصنوعی در عرصه‌های مختلف به دلیل نو بودن موضوع، عدم شناخت ابعاد آن و عدم واکنش شفاف از سوی قانونگذار، ضرورت بررسی این موضوع را دوچندان می‌نماید (رضوانیان، ۱۳۹۸: ۱).

فناوری‌های نوین و نوظهور از قابلیت‌های بی‌شماری مانند تجدید توزیع قدرت بین‌المللی و منطقه‌ای، بازدارندگی نظامی و تغییر تمامی ابعاد زندگی از جمله بازارهای مالی و اقتصادی، مسائل زیست محیطی، امنیت و سیاست و اثرگذاری بر نظام کیفری و عدالت کیفری برخوردارند. هوش مصنوعی فناوری جدیدی است که به طور خلاصه به معنای توانایی یک سیستم کامپیوتری برای انجام وظایفی است که معمولاً به هوش انسانی نیاز دارند. مانند: ادراک بصری، تصمیم‌گیری و تشخیص گفتار که دارای ابعاد مختلفی مانند: ابعاد اقتصادی، ابعاد نظامی، ابعاد سیاسی - امنیتی و ابعاد زیست محیطی می‌باشد (همتی، ۱۴۰۱: ۱).

هوش مصنوعی الگوریتم‌هایی را داراست که موجب می‌گردد بتواند علاوه بر داده‌های کدگذاری شده اولیه، از محیط بیرونی اطلاعات و داده‌های جدیدی را دریافت کرده، با پردازش آنها نسبت به موضوعات گوناگون آگاهی یابد و در نهایت بر اساس همین درک و آگاهی درکنار استفاده از تجربیات گذشته، از بین فرصت‌ها و گزینه‌هایی که در یک موقعیت، پیش رو دارد دست به انتخاب زده و اقدامی ارادی را در جهت هدفی که مدنظر دارد، انجام دهد (خادمی شورمستی، ۱۳۹۸: ۱). کاربردهای هوش مصنوعی، به ویژه الگوریتم‌های یادگیری ماشین، از پردازش تصویر اولیه تا درک داده‌های سطح بالا و کشف دانش را شامل می‌شود. تکنیک‌های هوش مصنوعی به عنوان ابزاری قدرتمند برای تجزیه و تحلیل داده‌های سنجش آنها ظاهر شده‌اند و منجر به پیشرفت‌های قابل توجهی در همه زمینه‌های سنجش مختلف شده‌اند (صادقیان و زرگر قوچانی، ۱۴۰۲: ۱).

هوش مصنوعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انسان در قرن بیست و یکم، درحال گسترش سیطره خود در زمینه‌های علمی، فنی، صنعتی، هنری و... بوده و سایه خود را بر مشاغل مختلف در این عرصه‌ها می‌گستراند. عرصه حقوق و به طور خاص حوزه دادرسی و قضاوت نیز، با تردید و طمانینه، درحال تاثیرپذیری از این فناوری است. به نظر می‌رسد که این فناوری، علی‌رغم تمام دستاوردهایی که داشته و فرصت‌هایی که می‌تواند برای دستگاه قضایی به همراه داشته باشد، در اموری همچون استدلال حقوقی، رعایت بی‌طرفی و پذیرش عمومی، با چالش‌های جدی مواجه است. این پژوهش، با روش توصیفی-تحلیلی، ضمن تبیین کاستی‌های این فناوری نوین در عرصه قضاوت، این واقعیت را آشکار می‌سازد که هوش مصنوعی، با قابلیت‌های فعلی خود نمی‌تواند

جایگزین کاملی برای منصب قضاوت تلقی شود و بهتر است، به عنوان وسیله‌ای در خدمت قضاوت درآمده و آنان را در رسیدگی و حل و فصل سریع‌تر و دقیق‌تر، اختلافات یاری دهد. این چالش‌ها در حقوق ایران که متأثر از انگاره‌های فقهی در خصوص شرایط قاضی بوده و در استخدام فناوری‌های نوینی نظیر هوش مصنوعی از روند فعلی در سایر نظام‌های حقوقی عقب‌تر است، مضاعف می‌باشد (رهبری و شعبانپور، ۱۴۰۱: ۴۱۹). در واقع دلیل عقب بودن آن به این دلیل است که عدالت کیفری اجرای عدالت در مورد کسانی است که مرتکب امری جنایی شده‌اند. نظام تحقق عدالت کیفری سازمان یا آژانسی حکومتی است که در پی شناسایی و دستگیری افراد متخلف از قانون با هدف تنبیه آنان است. اهداف شامل توانبخشی به مجرمان و جلوگیری از جنایات دیگر و حمایت اخلاقی از قربانیان است. سازمان‌های نخستین برای نیل به عدالت کیفری شامل پلیس، دادستان و وکیل مدافع، دادگاه و در نهایت زندان است (محمودی، ۱۳۹۸: ۲۳۱).

۴. مفاهیم تحقیق

۴-۱. هوش مصنوعی

هوش مصنوعی در واقع شاخه‌ای از علوم کامپیوتر است که محققان آن در تلاش برای تحقق هوشمند سازی ماشین‌ها به منظور درک شرایط پیچیده، شبیه‌سازی فرآیندهای تفکری و شیوه‌های استدلالی حتی الامکان در محدوده توانایی‌های انسانی یا حتی فراتر از توانمندی‌های او می‌باشند. کاربردهای فراوان این فناوری در علوم و زمینه‌های متعدد و استفاده همزمان از بسیاری از علوم موجبات پیشرفت گسترده آن را در زمینه‌های متعدد چون پزشکی و سلامت، اقتصاد و حقوق و قضا را فراهم آورده است (بینش به نیا، ۱۴۰۰). هوش مصنوعی معمولاً به عنوان توانایی سیستم در تفسیر صحیح داده‌های خارجی، یادگیری از این داده‌ها و کلان داده‌ها و استفاده از این آموخته‌ها برای دستیابی به اهداف و وظایف خاص از طریق سازگاری انعطاف‌پذیر تعریف شده است (شعاعی، ۱۴۰۰: ۱۰۵۸). هوش مصنوعی از مجموعه‌ای از داده‌های بدون ساختار برای تجزیه و تحلیل الگوهای اطلاعاتی با استفاده از الگوریتم‌های هوش مصنوعی و مرتبط کردن اطلاعات برای ارائه نتایج استفاده می‌کند. یکی از مفیدترین کاربردهای هوش مصنوعی برای پیشگیری و کاهش جرم و جنایت در تخصیص منابع است. بر این اساس هوش مصنوعی توانسته در کشف جرم در خصوص پزشکی قانونی، در تشخیص چهره، اثر انگشت، کشف جرم از طریق موقعیت‌یاب ماهواره‌ای و کشف جرایم سایبری ایجاد تحول نماید (محمدی‌نیا و علی نژاد، ۱۴۰۲: ۸۵).

از سویی دیگر برای ارائه تعریف کامل از هوش مصنوعی، نیازمند ارائه تعریف فناوری می‌باشیم. فناوری به مهارت و راهکارهای به کارگیری و کاربردی‌سازی دانش‌های پایه در قالب ابزار گفته می‌شود. نوین به معنای نو و نوپدید است. در ترکیب اضافی فناوری نوین، برخی مضاف‌الیه یعنی

مفهوم واژه نوین را در مقابل سنتی فهم می کنند و دو نوع فناوری، یعنی فناوری نوین و فناوری سنتی را با مشخصه های متفاوت تبیین می کنند (Jonas, 2003: 191-194). هوش مصنوعی یک حوزه مهم در علوم کامپیوتر و مهندسی است که به توسعه سیستم های کامپیوتری تعبیه شده با قابلیت یادگیری و تصمیم گیری شبیه به انسان می پردازد. در دانش امروزه حقوق، فناوری های نوین، گستره گسترده ای از مسائل و هنجارهای حقوقی مرتبط با فناوری ها از جمله علوم و فناوری های نوین، فناوری انرژی نوین، فناوری های زیست محیطی، فناوری های پزشکی، فناوری های صنعتی، فناوری های رباتیک، هوش مصنوعی، فناوری های حوزه سایبر، فناوری های شناختی و فناوری های امنیتی و نظامی وجود دارند (هاشمی، ۱۴۰۳: ۴۴ و ۴۷).

۴-۲. عدالت کیفری

عدالت کیفری، نظام مدیریت اعمال و وقایع مجرمانه است. اصول و مقررات این نظام از سوی هیات حاکمه، تدوین و اجرا می شود. یکی از مصادیق عینی عدالت کیفری، حقوق شهروندی است و مهمترین رکن در رعایت حقوق شهروندی، آزادی است. تضمین حقوق شهروندان و اجرای عدالت در تمامی مراحل دادرسی اعم از کشف جرم، تعقیب، تحقیق، محاکمه، اعمال مجازات از وظایف بنیادین عدالت کیفری محسوب می شود. یکی از اساسی ترین آرمان های هر جامعه بشری یعنی رعایت حقوق شهروندی و حفظ ارزش والای انسانی است (احرامی، ۱۳۹۶: ۴۹). عدالت کیفری به عنوان جزئی از سیستم قضایی که این سیستم شامل مجموعه از دادگاه ها، دادستانی ها، و دیگر نهادهای مرتبط است که وظیفه اعمال قوانین و ارتقاء عدالت در جامعه را دارند. بنابراین عدالت کیفری یک قسمت اساسی از نظام قضایی هر کشور است که به بررسی پرونده های کیفری می پردازد و در نهایت تصمیمات قضایی در مورد جرایم اعلام می کند. برای مثال، در یک پرونده جنایی مرتبط با سرقت، دادگاه عدالت کیفری مسئول بررسی ادله، شناخت افراد متهم و صدور حکم قانونی است. همچنین عدالت کیفری، از راهبردی ترین سطوح قدرت نرم هر نظام حاکمیتی محسوب می شود و ضعف در تدوین و پایش سامانه ملی سیاست جنایی، بحران کارایی و چه بسا بحران مشروعیت را متوجه آن نظام می کند و با سیاست جنایی ارتباط پیوسته ای دارد زیرا منظومه ای میان رشته ای و متشکل از چندین نظام تعامل گر ملی - حکومتی است که در مورد جرایم و انحرافات خطیر چاره جویی می کند و مدیریت عدالت کیفری را از رهگذر تنظیم روابط علوم جزایی و کنشگران نظام عدالت کیفری در عرصه نظری و میدانی بر عهده دارد (خاقانی اصفهانی و حاجی ده آبادی، ۱۳۹۵: ۵۳۷).

در عملکرد سیستم عدالت کیفری در امارات متحده عربی، اصول اسلامی و قوانین بین المللی در نظر گرفته می شوند. این سیستم دارای پله هایی از دادگاه های ابتدایی تا دادگاه های استثنافی و نهایی

است که به افراد فرصت می‌دهد تا در مراحل مختلفی از رسیدگی به پرونده‌هایشان شرکت کنند و حق دفاع خود را داشته باشند. همچنین، اصولی همچون بیطرفی، شفافیت، و توجه به حقوق بشر در تصمیم‌گیری‌های عدالتی اعمال می‌شود. در سیستم کیفری امارات متحده عربی، اصولی همچون توجه به انصاف، تسهیل در دسترسی به دادرسی، و توجه به حقوق انسانی مورد تأکید قرار می‌گیرند. این سیستم از فناوری و ابزارهای پیشرفته نیز برای بهبود عملکرد و افزایش شفافیت در فرآیند قضایی استفاده می‌کند. به طور کلی، هدف اصلی این سیستم، حفظ امنیت و ارتقای انصاف در جامعه امارات متحده عربی است. در ایران نیز اصول اسلامی و قوانین بین‌المللی جاری است. به همین دلیل اصل برابری در قانون اساسی ایران در چندین اصل مورد توجه قرار گرفته است؛ از جمله این اصول می‌توان به اصول ۳ (بند ۳ و ۹ و ۱۴ و ۱۵)، ۴۳، ۴۳، ۳۰، ۲۹، ۲۰، ۱۹ (بند ۱ و ۲) اشاره کرد. این اصول به برابری شهروندان در نمودهای گوناگون آن اشاره دارند. اصول ۱۹ و ۲۰ قانون اساسی به موضوع برابری همه ملت در برابر همه‌ی حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اشاره دارد و مردم ایران را در برخورداری از همه حقوق مساوی می‌داند. طبق این اصول «مردم ایران از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند و رنگ، نژاد، زبان و مانند اینها سبب امتیاز نخواهد بود؛ به علاوه همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان حمایت قانون قرار و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند». در مجموع می‌توان اصول قانون اساسی را که مرتبط با اصل برابری در خدمات عمومی هستند به این شرح بیان نمود:

«آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان (بند ۳ اصل ۳، اصل ۳۰ و بند ۱ اصل ۴۳)، رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه (بند ۹ اصل ۳)، تأمین حقوق همه جانبه زن و مرد و امنیت قضایی عادلانه (حق دادخواهی و دادگستری عمومی به عنوان یکی از خدمات عمومی سنتی) برای همه، تساوی عموم مردم در برابر قانون (بند ۱۴ اصل ۳ و اصل ۳۴)، برابری در بهره‌مندی از همه حقوق اعم از حقوق اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی (اصل ۲۰)، برخورداری از تأمین اجتماعی، خدمات بهداشتی و درمانی (اصل ۲۹)، تأمین نیازهای اساسی، مسکن، خوراک، پوشاک، بهداشت، درمان، آموزش و پرورش (بند ۱ اصل ۴۳)، تأمین شرایط و امکانات کار برای همه (بند ۲ اصل ۴۳)» (هاشمی، ۱۳۸۴: ۲۲۵).

۵. نقش و جایگاه هوش مصنوعی در نظام کیفری

هوش مصنوعی محصول چهارمین انقلاب صنعتی است و در زندگی روزمره ما در زمینه‌های مختلف مشارکت زیادی دارد. ربات‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در زمینه‌های پزشکی، نظامی، حقوقی و غیره استفاده می‌شوند. علی‌رغم اهمیت آن در تسهیل و انجام خدمات برای انسان‌ها و حل مشکلات متضمن با سرعت فوق‌العاده‌ای که بیش از توانایی انسان است (حسین، ۱۴۰۱: ۱). در واقع

هوش مصنوعی جزئی از فناوری‌های نوپدید یا نوین را باید خلأقیته‌ها، ابداعات، نوآوری‌ها، دانش فنی، اختراعات جدیدی دانست که با اینترنت، اطلاعات و ارتباطات و نیز تکنولوژی‌های روز مانند موبایل، کامپیوتر، سرورها و... در ارتباط هستند. به عنوان بخشی از فناوری نوین، امروزه فناوری اطلاعات به عنوان محور تشکیل جوامع اطلاعاتی، مورد توجه اکثر کشورهای جهان قرار گرفته است، به گونه‌ای که از جایگاه خاصی در برنامه توسعه آنها برخوردار است (شاهپوندی و موسوی‌پور، ۱۳۹۶: ۷۸). همچنین هوش مصنوعی یک حوزه چشم‌گیر از علوم کامپیوتر است که به توسعه سیستم‌های کامپیوتری قادر به انجام وظایفی شبیه به هوش انسانی می‌پردازد. به عنوان مثال، سیستم‌های معتبری وجود دارند که می‌توانند صداها را تشخیص داده و به گفتار تبدیل کنند.

همچنین بهره‌گیری از هوش مصنوعی امروزه به عنوان پروژه‌های ملی یا محلی میان و بلندمدت می‌باشند که این پروژه‌ها شامل مواردی چون پشتیبانی در تصمیم‌گیری‌های قضایی، تحلیل قراردادهای، پیش‌بینی جرم، و تشخیص الگوهای جرمی می‌شوند. توسعه فناوری‌های پیشرفته باعث ایجاد تحولات بسیاری در زمینه‌های مختلف شده است. مهم‌ترین کارکرد و هدف این فناوری‌ها، اطلاعاتی شدن و دانش محور شدن ابعاد مختلف زندگی بشری بوده است. ایجاد بسترهای سخت افزاری و نرم افزاری برای نظام‌مند کردن و بهره‌مندی از اطلاعات و دانش مترکیم، جهت تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، نظارت و ارزیابی در حوزه‌های مختلف از اهداف مهم فناوری است (زینتی، ۱۴۰۲: ۱). به عنوان مثال استفاده از هوش مصنوعی در عدالت کیفری امارات متحده عربی به منظور بهبود عملکرد و کارایی سیستم قضایی انجام می‌شود. این شامل استفاده از تکنولوژی‌های هوش مصنوعی مانند الگوریتم‌های یادگیری ماشین، تحلیل داده‌ها، و سیستم‌های خودکار برای کمک به فرآیندهای مختلف قضایی می‌شود. هوش مصنوعی می‌تواند در تحلیل داده‌های قضایی و شناسایی الگوها و روندهای مشابه کمک کند تا به دستگاه قضایی کمک کند تا موارد مشکوک را شناسایی کند و به صورت سریع و دقیق پرونده‌های جنایی را بررسی کند. همچنین، هوش مصنوعی می‌تواند در ارائه پیش‌بینی‌های مربوط به رفتارهای جنایی و امکانات اصلاحی موثر کمک کند. با استفاده از این فناوری‌ها، امکان بهبود سرعت و دقت در ارائه داده‌ها و اطلاعات به دستگاه‌های قضایی وجود دارد. در واقع از چند سال پیش امارات متحده عربی در کنار توجه به توسعه هوش مصنوعی و فناوری‌های جدید، به بحث قانونگذاری در این زمینه علاقه نشان داده است و شیخ خلیفه بن زاید آل نهیان، به عنوان رئیس امارات و حاکم ابوظبی، یک قانون فدرال را تصویب کرده است که به دولت امارات متحده عربی اجازه می‌دهد گواهینامه‌هایی موقت را برای آزمایش نوآوری‌های صادر کند که از فناوری‌های نوظهور مانند هوش مصنوعی بهره می‌برند (جابری، ۱۳۹۸: ۱۱). برای درک بهتر نقش و جایگاه هوش مصنوعی در یک نظام کیفری به بررسی و بیان مزایایی متعدد هوش مصنوعی باید پرداخت. مزایا ممکن است شامل افزایش سرعت و دقت تصمیم‌گیری، کاهش خطاها و بهبود عملکرد سیستم‌های قضایی باشند.

۶. کاربرد و موقعیت هوش مصنوعی در عدالت کیفری ایران و امارات

کاربرد هوش مصنوعی در حوزه عدالت کیفری شامل مواردی مانند تشخیص خودکار اطلاعات از پرونده‌های کیفری، تحلیل داده‌های کیفری به منظور تشخیص ترکیب‌های مشکوک، و حتی پیش‌بینی تصمیمات قضایی می‌شود. به عنوان مثال، سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند به تشخیص الگوهای جرمی در متن‌ها یا تصاویر کمک کنند و در نتیجه به تصمیم‌گیری‌های دقیق‌تر قضات در پرونده‌های کیفری کمک کنند.

از سویی دیگر کاربردهای هوش مصنوعی در حوزه عدالت کیفری بسیار گسترده هستند. به عنوان مثال، سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند به تشخیص الگوهای جرمی از داده‌ها و اطلاعات کمک کنند. این سیستم‌ها می‌توانند تاریخچه جرمی فرد را تجزیه و تحلیل کنند و به پیش‌بینی احتمالی مربوط به رفتار آینده او در زمینه جرم و جنایت بپردازند. به علاوه، سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند به تصمیم‌گیری‌های قضایی در مورد مجازات‌ها و تعیین حکم کمک کنند.

ایران از یک سیستم حقوقی مبتنی بر حقوق اسلامی یعنی فقه شیعه پیروی می‌کند، در حالی که امارات یک سیستم حقوقی مبتنی بر اصول اسلام سنی دارد. این تفاوت در فهم و تعبیر برخی اصول حقوقی تأثیر دارد. همچنین، تفاوت‌ها در سیاست‌ها و قوانین هر کشور نیز می‌تواند به تفاوت‌های حقوقی و کیفری منجر شود. البته با توجه به پیشرفت فناوری و امکانات، تحقیقات و توسعه در زمینه‌های دیگر نیز انجام شود تا به طور مستمر از امکانات هوش مصنوعی در ارتقاء عدالت کیفری در ایران بهره‌برداری شود. یکی از مواردی که از همه مهمتر و نیاز شدیدی به آن در حوزه حقوق کیفری و عدالت داریم، توسعه سیستم‌های هوش مصنوعی برای پیش‌بینی جرم و اقدامات پیش‌گیرانه است. این موضوع به دلیل اهمیت جرم‌های مختلف از جمله جرم‌های سایبری، جرم‌های مالی، و جرم‌های علیه امنیت ملی بسیار حیاتی است. با توجه به رشد جرم‌های سایبری و جرم‌های مالی در دنیا و ایران، توانایی پیش‌بینی این جرم‌ها و پیش‌گیری از آنها با استفاده از هوش مصنوعی می‌تواند به عنوان یک اولویت اساسی مطرح شود. این سیستم‌ها می‌توانند با تجزیه و تحلیل دقیق داده‌ها و الگوهای رفتاری جنایتکاران، اقدامات پیش‌گیرانه را تسریع کنند و به مراجع قضایی در تصمیم‌گیری‌های قضایی کمک کنند. به عنوان مثال، یک سیستم هوش مصنوعی می‌تواند به تشخیص نفوذهای سایبری و پیش‌بینی حملات سایبری در سیستم‌ها کمک کند، یا در تشخیص معاملات مالی مشکوک و پولشویی موثر باشد. این اقدامات پیش‌گیرانه می‌توانند به کاهش جرم‌ها و افزایش امنیت ملی و اقتصادی کمک کنند. به همین دلیل، توسعه و استفاده از سیستم‌های هوش مصنوعی برای پیش‌بینی و پیش‌گیری از جرم‌ها و جلوگیری از آنها باید به عنوان یک اولویت بزرگ مورد توجه قرار گیرد. امارات متحده عربی به عنوان یک کشور پیشرفته و با اقتصادی قوی، به فناوری هوش مصنوعی و دیگر فناوری‌های نوین توجه زیادی دارد. برخی از کاربردهای هوش مصنوعی در حقوق و عدالت کیفری در امارات متحده عربی و نیز ایران شامل موارد زیر می‌شوند:

۱. پشتیبانی از دستگاه قضایی: در امارات متحده عربی، سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند در تجزیه و تحلیل داده‌های حقوقی، تهیه گزارشات قضایی، و پیش‌بینی تصمیمات دادگاه‌ها کمک کنند.
۲. تقسیم مجازات‌ها: هوش مصنوعی می‌تواند به ایجاد مدل‌های پیش‌بینی مجازات‌ها کمک کند تا تصمیمات دادگاه در مورد مجازات‌ها بر مبنای اطلاعات موجود و جرم‌ها بهبود یابد.
۳. تشخیص جرم: سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند در تشخیص جرم‌ها و افراد مشکوک به جرم‌ها کمک کنند. این کاربرد در افزایش امنیت عمومی مهم است.
۴. ترتیب اولویت دعاوی حقوقی: هوش مصنوعی می‌تواند در ترتیب اولویت دعاوی حقوقی و مدیریت دعاوی در دادگاه‌ها کمک کند تا فرآیند قضایی بهبود یابد.
۵. پشتیبانی از وکلا و مشاوران حقوقی: سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند به وکلا و مشاوران حقوقی در تحلیل قوانین، تهیه مستندات حقوقی، و مشاوره به موکلان کمک کنند. امارات متحده عربی به عنوان یکی از کشورهای پیشرو در استفاده از فناوری هوش مصنوعی و تکنولوژی‌های نوین در حوزه حقوق و عدالت کیفری پیشرفت‌های زیادی داشته است. این کاربردها به بهبود فرآیندهای حقوقی، افزایش دقت تصمیم‌گیری و افزایش اعتماد عمومی به نظام حقوقی کمک می‌کنند.
- به علاوه به مثال‌های ذکر شده در امارات متحده عربی، تعدادی از کاربردهای هوش مصنوعی در حقوق و عدالت کیفری در این کشور شامل:
  ۶. مدیریت داده‌های حقوقی: هوش مصنوعی می‌تواند به موسسات حقوقی در مدیریت داده‌های حقوقی، پرونده‌های قضایی، و مستندات حقوقی بهبود ببخشد. این کاربرد به کارگزاران حقوقی کمک می‌کند تا به سرعت به اطلاعات مورد نیاز دسترسی پیدا کنند.
  ۷. تصمیم‌گیری در مسائل حقوقی بین‌المللی: امارات متحده عربی به عنوان یک کشوری با روابط بین‌المللی فعال، هوش مصنوعی را برای تجزیه و تحلیل مسائل حقوقی بین‌المللی و تصمیم‌گیری در مورد تعهدات بین‌المللی خود به کار می‌برد.
  ۸. کاهش زمان و هزینه در تحقیقات حقوقی: هوش مصنوعی می‌تواند در تجزیه و تحلیل داده‌های پیچیده حقوقی که اغلب زمان‌بر هستند، کمک کند و زمان و هزینه تحقیقات حقوقی را کاهش دهد.
  ۹. تجزیه و تحلیل مدارک مالی و اقتصادی: در مسائل مرتبط با تجارت و اقتصاد، هوش مصنوعی می‌تواند در تجزیه و تحلیل مدارک مالی و اقتصادی به کار رود.

۱۰. تشخیص تقلب مالی: در بازارهای مالی و تجاری، هوش مصنوعی می‌تواند به تشخیص تقلب مالی در تراکنش‌ها کمک کند و از جرم‌های مالی جلوگیری کند.
  ۱۱. سامانه‌های تشخیص جرم از دور: استفاده از داده‌های جغرافیایی و تصاویر ماهواره‌ای به همراه هوش مصنوعی برای تشخیص جرم‌ها و نقض‌های محیطی.
  ۱۲. پیش‌بینی رفتارهای جرمی: از طریق تحلیل داده‌های جرم‌شناسی و اجتماعی، هوش مصنوعی می‌تواند پیش‌بینی کند که کدام مناطق ممکن است به مشکلات جرمی برخورد کنند.
  ۱۳. سیستم‌های مشاوره حقوقی آنلاین: ایجاد ربات‌ها یا سیستم‌های هوش مصنوعی برای پاسخ به سوالات حقوقی شهروندان و ارائه مشاوره آنلاین.
  ۱۴. پیش‌بینی تغییرات در قوانین: استفاده از هوش مصنوعی برای تحلیل و پیش‌بینی تغییرات در قوانین و مقررات حقوقی در امارات متحده عربی و اطلاع‌رسانی به وکلا و شهروندان.
  ۱۵. سیستم‌های هشدار در مورد خشونت خانگی: تشخیص و پیش‌بینی موارد خشونت خانگی با استفاده از الگوریتم‌ها و هوش مصنوعی به منظور محافظت از قربانیان.
  ۱۶. مانیتورینگ ترافیک و رانندگی: استفاده از داده‌های حرکتی و هوش مصنوعی برای تشخیص تخلفات رانندگی و ایجاد اطلاعات به شهروندان در مورد ترافیک و مسائل مرتبط.
  ۱۷. پیش‌بینی جلب مشتبهان به جرم (بالقوه): تحلیل داده‌های جرم‌شناسی و رفتار افراد به منظور پیش‌بینی افراد مشتبه به جرم و جلب آنها به دادگاه.
  ۱۸. مدیریت زندان‌ها و امنیت آنها: هوش مصنوعی می‌تواند در مانیتورینگ زندانیان و بهبود امنیت زندان‌ها مورد استفاده قرار گیرد.
  ۱۹. تشخیص جرم در شبکه‌های اجتماعی: مسائل مرتبط با تشخیص جرم‌ها و فعالیت‌های مشکوک در شبکه‌های اجتماعی می‌تواند به وسیله هوش مصنوعی مدیریت شود.
- البته باید توجه داشت که برخی از اثرات منفی در هوش مصنوعی حقوقی شامل موارد زیر می‌شوند:
۱. تبعیض در تصمیم‌گیری: الگوریتم‌ها و مدل‌های هوش مصنوعی ممکن است به تبعیض و تفاوت اتفاق بیافتند و تصمیم‌های نادرستی را بگیرند. این موضوع می‌تواند در قضاوت‌های مرتبط با مسائل مانند مجازات مجرمان یا تخصیص منابع حقوقی تأثیر داشته باشد.
  ۲. تأثیر بر حقوق شهروندی: اثرات منفی در هوش مصنوعی حقوقی می‌تواند حقوق شهروندی افراد را تضعیف کند و به تبعیض در دسترسی به عدالت و خدمات حقوقی منجر شود.

۳. انعکاس تبعیض در دادگاه‌ها: هوش مصنوعی ممکن است تصمیم‌هایی بر اساس داده‌های آماری بگیرد که تبعیض منفی در جامعه وجود دارد. این می‌تواند به نمایش‌دهنده تبعیض در دادگاه‌ها باشد.

۴. پیامدهای اجتماعی: اثرات منفی در هوش مصنوعی حقوقی می‌تواند منجر به افزایش تنش‌های اجتماعی و ناامنی در جامعه شود.

در کنار موارد فوق‌الذکر یکی از مشکلات و چالش‌های کاربرد هوش مصنوعی، بعد منفی هوش مصنوعی در زمینه تبعیض نژادی است. در توضیح اینکه تسلط به تدابیر مناسب برای پیشگیری از تبعیض نژادی در هوش مصنوعی و تأمین عدالت در استفاده از آن یک چالش مهم در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات است. تبعیض نژادی یک مسئله جهانی است و در کشورهای مختلف، از جمله امارات متحده عربی، نیز تأثیرگذار است. در امارات، تبعیض نژادی به عنوان یک مسئله وجود دارد و همچنین هوش مصنوعی و تکنولوژی مشابه دیگر کشورها در این زمینه مورد استفاده قرار می‌گیرد. در ادامه به تبیین برخی نکات مرتبط با تبعیض نژادی و هوش مصنوعی در امارات می‌پردازیم:

۱. تبعیض نژادی در امارات: امارات یک کشور با تنوع فرهنگی بالاست و افراد از انواع مختلفی از زمینه‌های قومی و نژادی در این کشور زندگی می‌کنند. با این حال، تبعیض نژادی در امارات نیز می‌تواند وجود داشته باشد و باید با توجه به مسائل اخلاقی و حقوقی تدارکات لازم برای پیشگیری از آن انجام شود.

۲. هوش مصنوعی و تبعیض نژادی: هوش مصنوعی ممکن است در مواجهه با تبعیض نژادی در امارات یا هر کشور دیگری، تأثیرگذار باشد. مثلاً در مواقعی که داده‌های آموزشی به صورت تبعیض‌آمیز جمع‌آوری شوند، الگوریتم‌ها و مدل‌های هوش مصنوعی ممکن است این تبعیض را تقویت کنند.

۳. مسائل اخلاقی و حقوقی: استفاده از هوش مصنوعی در شیوه‌هایی که تبعیض نژادی را ترویج می‌کند، با مسائل اخلاقی و حقوقی جدی همراه است. برای مثال، تبعیض در سیستم‌های هوش مصنوعی می‌تواند به نقض حقوق شهروندی و حقوق انسانی منجر شود.

۴. تدابیر پیشگیری: برای پیشگیری از تبعیض نژادی در هوش مصنوعی، نیاز به تدابیر مثل جمع‌آوری دقیق و عادلانه داده‌ها، آموزش الگوریتم‌ها بر اساس استانداردهای اخلاقی، و ایجاد مکانیسم‌های بررسی تبعیض نژادی در سیستم‌های هوش مصنوعی داریم. همچنین، تعهد به تحقق عدالت و عدم تبعیض نژادی در همه جوانب جامعه و فناوری از اهمیت بالایی برخوردار است. امارات متحده عربی و سایر کشورها نیز باید به تدابیری که برای پیشگیری از تبعیض نژادی در هوش مصنوعی اتخاذ می‌کنند، یک مثال عینی از تبعیض نژادی و هوش مصنوعی در امارات ممکن است مربوط به سیستم‌های تشخیص چهره باشد. در این مثال، الگوریتم‌های تشخیص چهره معمولاً بر

اساس داده‌های آموزشی جمع‌آوری شده تمرین می‌کنند. اگر داده‌های آموزشی با تمایل به تبعیض نژادی جمع‌آوری شوند یا دقیقاً تنها چهره‌های یک گروه نژادی خاص را شامل شوند، این می‌تواند به تبعیض نژادی در سیستم تشخیص چهره منجر شود. مثال: در امارات، سیستم‌های تشخیص چهره برای تشخیص و شناسایی افراد در مکان‌های عمومی و امور امنیتی استفاده می‌شوند. اگر داده‌های آموزشی تشخیص چهره به صورتی جمع‌آوری شوند که تمایل به تبعیض نژادی داشته باشند و بیشترین توجه به چهره‌های اعضای یک نژاد خاص را داشته باشند، این می‌تواند به تبعیض نژادی در تشخیص و دسته‌بندی افراد منجر شود. به عبارت دیگر، افراد از نژادهای دیگر ممکن است با مشکلات در تشخیص و شناسایی شدن در سیستم‌های تشخیص چهره مواجه شوند. این نوع تبعیض نژادی می‌تواند به تأثیر منفی بر حقوق شهروندی و حقوق انسانی افراد منجر شود و نیاز به تدابیر موثری برای پیشگیری از آن دارد، از جمله جمع‌آوری دقیق و عادلانه داده‌های آموزشی و بررسی مداوم عملکرد الگوریتم‌ها به منظور اطمینان از عدالت و عدم تبعیض دارد.

در ایران، برخی از سیستم‌های امنیتی از فناوری تشخیص چهره به منظور تشخیص افراد در مکان‌های عمومی، فرودگاه‌ها، یا حتی در موارد تروریستی استفاده می‌کنند. اگر داده‌های آموزشی برای این سیستم‌ها به صورتی جمع‌آوری شوند که به تبعیض نژادی بپردازند یا به نحوی به عنوان ویژگی‌های تفکیک‌آمیز از نظر نژادی عمل کنند، ممکن است این سیستم‌ها در تشخیص افراد از یک نژاد خاص بهتر عمل کنند و افراد دیگر را به نادرست شناسایی کنند. این نوع تبعیض نژادی می‌تواند به تنوع جامعه آسیب بزند و در مواقعی منجر به تضییع حقوق شهروندی افراد گردد. برای پیشگیری از آن، لازم است که در جمع‌آوری دقیق داده‌های آموزشی از تبعیض نژادی پرهیز شود و تدابیر لازم برای تضمین عدالت و عدم تبعیض در تشخیص و تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی اتخاذ شود. در ایران، هوش مصنوعی ممکن است برای تحلیل و تصمیم‌گیری در امور قضایی مورد استفاده قرار گیرد. اگر داده‌های آموزشی برای این سیستم‌های هوش مصنوعی به صورتی جمع‌آوری شوند که به تبعیض نژادی بپردازند و به عنوان عامل تفکیک‌آمیز نژادی عمل کنند، ممکن است تصمیم‌گیری‌های قضایی به نفع یک گروه نژادی خاص تمایل داشته باشند یا به ضرر گروه‌های دیگر نژادی انجام شود. این نوع تبعیض نژادی می‌تواند به تضییع حقوق شهروندی و حقوق انسانی افراد منجر شود و به نادرستی تصمیم‌گیری‌های قضایی را تحت تأثیر قرار دهد. برای جلوگیری از این موضوع، داده‌های آموزشی باید بدون تبعیض نژادی جمع‌آوری شوند و سیستم‌های هوش مصنوعی باید عدالت و برابری در تصمیم‌گیری‌های قضایی را تضمین کنند.

البته این دیدگاه مهم نیز مطرح شده است که حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی محدود که در حال حاضر وجود دارد و فاقد توانمندی‌های جامع انسانی است و نیز هوش مصنوعی عمومی که امید است در آینده، عملکردی کاملاً مشابه یک انسان داشته باشد به عنوان قاضی، از دیدگاه فقهای معاصر امامیه تبیین و مورد استنباط قرار گیرد. نتیجه گویای این است که بکارگیری هوش

مصنوعی محدود به عنوان قاضی، جایز نمی‌باشد و بعضی بکارگیری آن را نیازمند به حکم حاکم شرع دانسته‌اند. در رابطه با حکم تکلیفی بکار گرفتن هوش مصنوعی عمومی به عنوان قاضی، دو دیدگاه موجود است بعضی از فقهاء بر این عقیده‌اند که اگر فردی صرفاً مأذون از طرف قاضی در تطبیق مفاهیم و احکام بر مصادیق آن باشد و مصون از خطا و اشتباه باشد بعید نیست که جایز باشد. بعضی از فقهاء برای بکارگیری آن حکم حاکم شرع را لازم دانسته‌اند و بعضی قائل به عدم جواز می‌باشند و بعضی امکان عملی آن را هم بعید دانسته‌اند ولی معتقدند که استفاده از آن به عنوان ابزار مانعی ندارد. با استناد به آیات، روایات، شرایط قاضی و عرف قول به عدم جواز در هوش مصنوعی محدود و جواز در هوش مصنوعی عمومی از اتقان بیشتری برخوردار می‌باشد (بینش به‌نیا، ۱۴۰۰: ۱).

۷. نتیجه گیری

توسعه علوم، صنعت و فناوری‌های نوین و مزایا و کاربردهای فراوان متعدد و متنوع آنها سبب شده است تا کشورهای مختلف از جمله ایران و امارات متحده عربی به فکر استفاده و بهره‌گیری از این فناوری‌های نوین باشند. یکی از این فناوری‌ها، هوش مصنوعی می‌باشد که ابزار و وسیله هوشمندی است که می‌تواند بسیاری از اقدامات و فعالیت‌های اجرایی، مدیریتی، اداری، پیشگیرانه، کنترلی و میدانی و محیطی را بدون مداخله انسان انجام دهد و سطح فعالیت گسترده و پیوسته‌ای را در اختیار نظام حقوقی و به خصوص دادرسی کیفری و برقرار بهتر و کامل‌تر عدالت کیفری قرار دهد به همین دلیل دو کشور امارات و ایران و به خصوص کشور امارات سرمایه‌گذاری‌ها، قانونگذاری، برنامه‌ریزی و سیاستگذاری راهبردی، عمومی و مدیریتی متعددی را در زمینه بهره‌گیری بهینه و مطلوب از هوش مصنوعی به اجرا در آورده‌اند که می‌تواند نقش موثری در مراحل مختلف فرآیند دادرسی کیفری داشته باشند. در واقع هوش مصنوعی را باید ابزار و راهبردی علمی، تحقیقاتی، نوآورانه و هوشمند دانست در جهت هوشمندسازی سیستم قضایی و دادرسی که سبب افزایش دقت در رسیدگی، کاهش اطاله دادرسی و تسریع در رسیدگی، شناسایی و پیشگیری از مجرمانه بالقوه و بسیاری از جرایم و... دانست که اگر به خوبی اجرا در آید، می‌تواند نقش موثری در اجرای بهتر قوانین کیفری، حقوق شهروندان، حقوق متهمان و مجرمان و در نهایت تحقق هدف قانونگذار و مجریان قانونی یعنی تحقق عدالت کیفری ایفاء نماید.

در کل می‌توان بیان داشت که هوش مصنوعی می‌تواند در راهکارهای سیاستگذارانه دو کشور ایران و امارات نقش تاثیرگذار متعددی را ایفاء نماید که به طور مثال می‌تواند:

- به قضات در تصمیم‌گیری در مورد مجازات‌ها کمک کند.

- الگوهای جرمی را شناسایی کرده و اطلاعاتی برای پرونده‌ها ارائه دهد.

- تحلیل داده‌های بزرگ حاوی اطلاعات حقوقی را انجام دهد و الگوهای تصمیم‌گیری‌های قضایی را تجزیه و تحلیل کند.
- سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند با تجزیه و تحلیل داده‌های جرمی مثل اطلاعات مرتبط با جرایم مالی، مواد مخدر و تجارت غیرقانونی به تشخیص الگوهای جرمی بپردازند.
- می‌تواند به پیشگیری از جرایم کمک کند.
- تشخیص و تطبیق عکس چهره با استفاده از هوش مصنوعی در امنیت عدالت کیفری بسیار مفید است.
- هوش مصنوعی می‌تواند در تحقیقات مقدماتی و ادله اثبات جرم در حقوق کیفری مفید باشد.
- سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند با تحلیل پرونده‌ها و معیارهای حقوقی، پیش‌بینی کنند که در مورد یک جرم خاص چه مجازاتی ممکن است تعیین شود.
- سیستم پیش‌بینی جرایم با استفاده از تکنولوژی هوش مصنوعی و تجهیزات پیشرفته و ارائه تمهیدات و راهکار مناسب برای هر یک از جرایم.
- همچنین هوش مصنوعی نه تنها به بهبود عملکرد دستگاه قضایی کمک نماید، بلکه می‌تواند به کاهش زمان و هزینه‌های مرتبط با پرونده‌های قضایی نیز کمک کند.
- کمک به پلیس با ارائه توسط سیستم و سامانه‌های هوشمند و کمک به انجام واکنش‌های مناسب.
- کمک به برقراری ارتباط موثر شهروندان با سیستم‌های کیفری و آشنایی بهتر و مطلوب آنها با حقوق و تکالیف قانونی خود.
- ایجاد ارتباط موثر با حقوق شهروندان در جهت حفظ و حمایت از حقوق خصوصی و حفظ حریم خصوصی آنها مطابق با مقررات قانونی و حقوق شهروندی در کشور ایران و امارات.
- شناسایی بهتر پتانسیل‌ها و چالش‌های مرتبط با حقوق شهروندی هر کشور و ارائه راهکارها و پیاده‌سازی برنامه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و آموزشی با استفاده از هوش مصنوعی.
- شناسایی چالش‌های مرتبط با عدالت کیفری و ارائه راهکارها و پیاده‌سازی برنامه‌های مدیریتی، اداری، اجرایی با استفاده از هوش مصنوعی.
- هوش مصنوعی می‌تواند در کاهش جرایم در محیط‌ها و محل‌های جرم خیز کمک فراوانی نمایند.
- تأثیر بر اشتباهات قضایی و تعقیب نادرست افراد را کاهش دهد.

- پیاده‌سازی پروژه‌های هوش مصنوعی می‌تواند بر روی فرهنگ‌سازی، مشارکت عمومی تاثیر مثبت داشته باشد.
- تأثیرات هوش مصنوعی بر سیستم‌های حقوقی، حقوق فردی و اجتماعی می‌تواند، به مدیران اجرایی و نیز سیاستگذاران کمک نماید.
- فرصت‌های متعدد و مختلفی را برای توسعه پایدار اجتماعی، شهری و محیطی ایجاد نماید.
- حفظ محرمانگی و همچنین حفظ حریم خصوصی را در جامعه و نیز در طی فرآیند دادرسی افزایش دهد.
- مدیریت و امنیت شهری، مهاجرین و پناهجویان، حاشیه نشینان را ایجاد و کنترل نماید که منجر به افزایش امنیت عمومی و شهری می‌گردد.
- دسته بندی دقیقی از جرایم خانواده، امنیتی، مالی، محیط زیستی ارائه دهد.
- جرایم بین المللی را مورد شناسایی و به تعقیب و دادرسی و اجرای مجازات کمک نماید.
- مشاوره و پشتیبانی فردی، جمعی، سازمانی، اداری و دولتی را در برخورد با معضلات، ناهنجاری‌ها، تخلفات و جرایم افزایش دهد.
- بازپروری و جامعه‌پذیری را در بین مجرمان افزایش دهد.

منابع

- احرامی، سجاد. ۱۳۹۶. نقش و جایگاه عدالت کیفری در تحقق حقوق شهروندی. مجله فقه، حقوق و علوم جزا. شماره ۴.
- بیش به نیا، الهه. ۱۴۰۰. حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه. پایان نامه کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی. دانشگاه شهیدباهنر کرمان.
- پناهی، سیامک و میرزایی، مریم. ۱۴۰۲. بررسی کاربردهای هوش مصنوعی در معماری. سومین کنفرانس بین‌المللی معماری، عمران، شهرسازی، محیط زیست و افق‌های هنر اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب.
- جابری، طالب. ۱۳۹۸. هوش مصنوعی در جهان (۶) امارات متحده عربی. معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی گروه مطالعات بنیادین حکومتی.
- حسین، یمامه علی. ۱۴۰۱. مسئولیت مدنی در قبال خسارات ناشی از هوش مصنوعی (مطالعه تطبیقی بین حقوق عراق و شریعت اسلامی). پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی. جامعه المصطفی العالمیه.
- خادمی شورمستی، یاسمن. ۱۳۹۸. امکان سنجی مسئولیت کیفری و مجازات هوش مصنوعی. پایان نامه کارشناسی ارشد جزا و جرم‌شناسی. دانشگاه تهران.
- خاقانی اصفهانی، مهدی و حاجی‌ده آبادی، محمدعلی. ۱۳۹۵. تنش میان قرائت ایدئولوژیک از فقه جزایی با مقاصد عدالت کیفری اسلامی مانعی در تدوین الگوی اسلامی - ایرانی «سیاست جنایی». پژوهش‌های فقهی. دوره ۱۲. شماره ۳.
- داودی‌فر، مازیار. ۱۴۰۰. حقوق مالکیت فکری اختراع از هوش مصنوعی. پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی. دانشگاه شیراز.
- ذوالقدر، محمدجواد. ۱۴۰۲. امکان سنجی اعطای شخصیت حقوقی به هوش مصنوعی. پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی. دانشگاه تربیت مدرس.
- رضوانیان، صدیقه. ۱۳۹۸. هوش مصنوعی در نظام مالکیت فکری. پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق مالکیت فکری. دانشگاه قم.
- رهبری، ابراهیم و شعبانپور، علی. ۱۴۰۱. چالش‌های کاربرد هوش مصنوعی به عنوان قاضی در دادرسی‌های حقوقی. تحقیقات حقوقی. شماره ۱۰۰.
- زینتی، محمدمحسن. ۱۴۰۲. فناوری‌های نوین و هوشمندسازی در فضای سبزشهری. سومین کنفرانس بین‌المللی شهر هوشمند، چالش‌ها و راهبردها. موسسه آموزش عالی آیدانا شیراز.
- شعاعی، حمزه. ۱۴۰۰. مروری بر سیاست‌گذاری بین‌المللی در زمینه هوش مصنوعی. کنفرانس بین‌المللی مدیریت و صنعت.
- صادقیان، سعید و زرگرقوچانی، سجاد. ۱۴۰۲. ارزیابی قابلیت‌های هوش مصنوعی در فتوگرامتری و سنجش از دور. سومین کنفرانس بین‌المللی معماری، عمران، شهرسازی، محیط زیست و افق‌های هنر اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب.
- عبد، علی حیدر. ۱۴۰۲. راهبردهای هوش مصنوعی در عربستان و امارات و پیامدهای آن بر امنیت منطقه ای خاورمیانه. پایان نامه کارشناسی ارشد روابط بین الملل. دانشگاه رازی.
- عطارزاده، سعید و انصاری، جلال. ۱۳۹۸. بازپژوهی مفهوم مسئولیت کیفری هوش مصنوعی در حقوق اسلام، ایران، آمریکا و آلمان. پژوهش‌های تطبیقی حقوق اسلام و غرب. شماره ۲۲.
- محمدی نیا، امید و علی نژاد، آذر. ۱۴۰۲. نقش و تاثیر هوش مصنوعی در روند کشف جرم. مجله کارآگاه. شماره ۶۳.
- محمودی، ژیلا. ۱۳۹۸. تحلیل تطبیقی عدالت ترمیمی با عدالت کیفری در نظام جزایی کنونی. مجله قانون یار. سال سوم. شماره ۱۲.

معتصم، عتیق اله. ۱۴۰۲. اصلاح و تجدیدنظر در قوانین حقوق کیفری افغانستان به منظور افزایش عدالت و شفافیت در فرآیند قضایی. اولین کنفرانس بین‌المللی نوآوری، رشد و توسعه در مدیریت، حسابداری و علوم انسانی. هاشمی، سید محمد. ۱۳۸۴. حقوق بشر و آزادی‌های اساسی. تهران: میزان.

هاشمی، محمدعلی. ۱۴۰۳. هستی‌شناسی فلسفه حقوق فناوری‌های نوین (مطالعه‌ای تحلیلی و هنجاری با ادبیات فلسفه روش). حقوق فناوری‌های نوین. دوره ۵. شماره ۹.

همتی، حدیث. ۱۴۰۱. هوش مصنوعی و آینده رقابت‌های منطقه‌ای خاورمیانه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل. دانشگاه رازی.

Jonas, H. (2003). 'Toward a Philosophy of Technology', In philosophy of technology: the technological condition: an anthology, Robert C. Scharff and Val Dusek (eds.), Oxford, UK: Blackwell.

Research Article

Future research and comparative study of the position of artificial intelligence in the criminal justice of Iran and the United Arab Emirates in the horizon of 1414

Morteza Raja Qomi¹

Date of received: 2024/04/08

Date of Accept: 2024/05/09

Abstract

In the future study of 1414, one of the most used and desirable issues should be the position of artificial intelligence caused by new technologies in criminal justice and its role and place in the better implementation of criminal justice in the countries of Iran and the UAE in order to protect and protect the rights of citizens and He knew the accused. A comparative study of the position of artificial intelligence in the criminal justice of Iran and the United Arab Emirates was conducted using a theoretical method and using library studies and sampling from research sources. Planning and macro policies of progress, the role and place of future research and the prospects and challenges ahead including localization, culturalization, proper exploitation are among the goals of the two countries of Iran and UAE that artificial intelligence can To play the role of influencing the process of criminal proceedings and actions related to the criminal system. Artificial intelligence can be considered as a new, dynamic and forward-looking knowledge and technology that can be used in different stages of proceedings in order to achieve better criminal justice and due to its many advantages such as speed, accurate analysis, and assistance to judges and parties to proceedings. , helping to predict various arrangements, policies and strategies, including the speed and facilitation of criminal proceedings, helping with preliminary investigations, training in the field of familiarity with procedural and citizenship rights, helping to control and prevent the commission of crimes and helping to create and expand Social, urban and environmental security should be used. In fact, artificial intelligence can be considered as a

---

¹. Doctoral student of philosophy of law at Selinus University, Bologna, Italy. Email: Rajaghomimorteza@gmail.com

Copyright © 2010, KSSI (Karimeh Strategic Studies Institute Of Shiraz). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material.

long-term strategy and plan in the two penal systems of Iran and the UAE in order to create a favorable, forward-looking and purposeful mechanism in relation to criminal justice and to create a suitable and forward-looking mechanism in the better implementation of goals. and the policies of the criminal and non-criminal systems of the two countries.

Keywords: *artificial intelligence, criminal justice, proceedings, UAE, Iran.*

Citation (APA 6th ed. / APSA)

Raja Qomi, Morteza (Summer 2024). "Future research and comparative study of the position of artificial intelligence in the criminal justice of Iran and the United Arab Emirates in the horizon of 1414". *Quarterly Journal of Research in History, Politics and Media*. Vol. 7, Num. 2, S.No. 26, pp. 107 - 130.

References

- Abd, Ali Haider. 1402. *Artificial intelligence strategies in Saudi Arabia and the UAE and its consequences on the regional security of the Middle East. Master's thesis in international relations. Razi University.(in Persian)*
- Ahrami, Sajjad. 2016. *The role and position of criminal justice in realizing citizenship rights. Journal of Jurisprudence, Law and Criminal Sciences. number 4.(in Persian)*
- Atzadeh, Saeed and Ansari, Jalal. 2018. *Re-examining the concept of criminal responsibility of artificial intelligence in Islamic law, Iran, America and Germany. Comparative studies of Islamic and Western law. Number 22.(in Persian)*
- Davodifar, Maziar. 1400. *Intellectual property rights of invention of artificial intelligence. Master's thesis in private law. Shiraz university.(in Persian)*
- Derishi, Ebrahim and Shabanpour, Ali. 1401. *Challenges of using artificial intelligence as a judge in legal proceedings. Legal research. Number 100.(in Persian)*
- Hashemi, Mohammad Ali. 1403. *Ontology of the philosophy of law of modern technologies (analytical and normative studies with the literature of philosophy of method). The rights of new technologies. Period 5. Number 9.(in Persian)*
- Hashemi, Seyyed Mohammad. 2014. *Human rights and fundamental freedoms. Tehran: Mizan.(in Persian)*
- Hemti, Hadith. 1401. *Artificial intelligence and the future of regional competitions in the Middle East. Master's thesis in international relations. Razi University.(in Persian)*
- Hossein, Yamama Ali. 1401. *Civil liability for damages caused by artificial intelligence (a comparative study between Iraqi law and Islamic Sharia*

- law). *Master's thesis in criminal law and criminology. Al-Mustafa Al-Alamiya Society.(in Persian)*
- Insight into Nia, the goddess. 1400. Mandatory ruling on using artificial intelligence as a judge from the perspective of Imami jurisprudence. Master's Thesis on Islamic Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law. Kerman Shahid Bahonar University.(in Persian)*
- Jabri, Talib. 2018. *Artificial intelligence in the world (6) United Arab Emirates. Vice President of Political-Legal Researches of the Basic Governmental Studies Department.(in Persian)*
- Jonas, H. (2003). 'Toward a Philosophy of Technology', In *philosophy of technology: the technological condition: an anthology*, Robert C. Scharff and Val Dusek (eds.), Oxford, UK: Blackwell.
- Khademi Shurmasti, Yasman. 2018. *Feasibility of criminal responsibility and punishment of artificial intelligence. Master's thesis in Criminology and Criminology. University of Tehran.(in Persian)*
- Khaghani Esfahani, Mehdi and Hajide Abadi, Mohammad Ali. 2016. *The tension between the ideological reading of criminal jurisprudence and the purposes of Islamic criminal justice is an obstacle in the formulation of the Islamic-Iranian model of "criminal policy". Legal studies. Period 12. Number 3.(in Persian)*
- Mahmoudi, Zila. 2018. *Comparative analysis of restorative justice with criminal justice in the current penal system. Law friend magazine. third year. Number 12.(in Persian)*
- Moatasim, Atiq Elah. 1402. *Amending and revising the criminal laws of Afghanistan in order to increase justice and transparency in the judicial process. The first international conference on innovation, growth and development in management, accounting and humanities.(in Persian)*
- Mohammadinia, Omid and Alinejad, Azar. 1402. *The role and impact of artificial intelligence in the process of crime detection. Detective magazine. Number 63.(in Persian)*
- Panahi, Siamak and Mirzaei, Maryam. 1402. *Investigating the applications of artificial intelligence in architecture. The third international conference on architecture, civil engineering, urban planning, environment and horizons of Islamic art in the declaration of the second step of the revolution.(in Persian)*
- Rizvanian, Siddiqa. 2018. *Artificial intelligence in intellectual property system. Master's thesis on intellectual property rights. University of Qom.(in Persian)*
- Sadeghian, Saeed and Zargargouchani, Sajjad. 1402. *Evaluation of artificial intelligence capabilities in photogrammetry and remote sensing. The third international conference on architecture, civil engineering, urban planning, environment and horizons of Islamic art in the statement of the second step of the revolution.(in Persian)*
- Shuai, Hamza. 1400. *An overview of international policy in the field of artificial intelligence. International Conference on Management and Industry.(in Persian)*

- Zainati, Mohammad Mohsen. 1402. *New technologies and smartness in green urban space. The third international conference on smart city, challenges and strategies. Apadana Institute of Higher Education, Shiraz. (in Persian)*
- Zulqader, Mohammad Javad. 1402. *Feasibility of granting legal personality to artificial intelligence. Master's thesis in private law. Tarbiat Modares University. (in Persian)*

پروفیسر کاہنشاہ علوم اسلامی و مطالعات قرآنی

برائے اعلیٰ تعلیم اسلامی